

NOTAT

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Vandplaner og havmiljø
J.nr. NST-401-01409
Ref. Cfnie og Ton
Den 21. januar 2015

Uddybende besvarelse af Folketingets Miljøudvalgs spørgsmål 125 (alm del) dateret 3. december 2014

Spørgsmålet består af to dele – en der vedrører udviklingen i det danske havovervågningsprogram i de sidste 20 år, og en der vedrører, hvordan den danske overvågning forholder sig til anbefalinger fra HELCOM og OSPAR. Nedenstående svar er derfor opdelt i to overordnede afsnit, der besvarer hver del af spørgsmålet.

Ændringer i overvågningen af Danmarks åbne havområder

Overvågningen af de danske havområder knytter sig både til de kystnære områder og de åbne havområder. Første del af alm del spm. 125 er forstået således, at der i besvarelsen ønskes fokus på de åbne havområder. Spørgsmålet er besvaret med hovedvægten på perioden 1998 til i dag, da der ikke foreligger en opgørelse over ændringerne for havovervågningen i årene fra 1994 til 1998.

Overvågningen af Danmarks havområder blev lagt i faste rammer i forbindelse med tilblivelsen af Vandmiljøplanen i 1987. Overvågningsprogrammet blev justeret i 1992 og revideret i 1997. Siden 2003, hvor det blev besluttet at inkludere overvågning af natur og miljø, har programmet heddet NOVANA (Det Nationale Program for Overvågning af Vandmiljøet og Naturen).

Der blev foretaget ændringer i havovervågningen af de åbne farvande fra 1998-2003 til 2004-2007. Enkelte overvågningsstationer bortfaldt, og det samme var tilfældet for overvågningen af bundfauna i de åbne dele af Nordsøen og for sommertogtet i Skagerrak og Nordsøen. Til gengæld blev der etableret overvågning af bundfauna og fisk samt af de to naturtyper sten- og boblerev. Antallet af stationer for overvågning af miljøfremmede stoffer i sediment og muslinger blev øget, mens frekvensen for overvågningen af miljøfremmede stoffer i sediment faldt. Overvågningen af biologiske effekter blev udvidet med muslinger og fisk.

Ved fastlæggelse af havovervågningen i NOVANA 2007-10 betød ændringerne, at overvågningen af Nordsøen og Skagerrak udgik af vintertogtet i februar. En række stenrev blev fortsat overvåget hvert år, mens frekvensen for overvågningen af andre stenrev og boblerev blev reduceret fra hvert andet år til hvert sjette år. Antallet af stationer til overvågning af biologisk effekt af miljøfremmede stoffer i fisk (ålekvalder) og muslinger blev samlet set udvidet.

Målretningen af overvågningen til brug for vandrammedirektivets og vandplanernes behov samt behov for overvågning af de marine habitatområder i forbindelse med fastlæggelsen af NOVANA programmet for 2011-15 vanskeliggør sammenligningen med de foregående perioder. Hertil kommer en stigende anvendelse af økologisk modellering af miljøtilstanden i de åbne områder.

I det nuværende overvågningsprogram overvåges de åbne farvande ved et vintertogt i februar samt togter i august, september, oktober og november. Der måles vandkemi 1-4 gange hvert år, og bundfauna overvåges én gang hvert andet år. Togterne i august-november udgør samtidig iltvindsovervågningen for de åbne farvande. Supplerende viden om miljøtilstanden i de åbne områder tilvejebringes ved økologisk modellering.

Overvågningen af naturtyper og arter i medfør af habitatdirektivet er opprioriteret og optimeret mht. synergi med den øvrige marine overvågning, bl.a. er der i 2011 indført overvågning af marsvin.

I forbindelse med den seneste revision af overvågningsprogrammet for havområderne, er det lagt til grund, at en betydelig del af den eksisterende overvågning vil være relevant og egnet for den samlede overvågningsaktivitet efter havstrategidirektivet. Dette indebærer i praksis, at den eksisterende overvågning, der gennemføres i NOVANA, samt fiskeriovervågningen under Fødevarerministeriet vil kunne udgøre kernen i den samlede havovervågning.

Desuden er det besluttet at supplere den eksisterende overvågning med nye overvågningsaktiviteter for at opfylde havstrategidirektivets krav. Igennem den supplerende overvågning vil Miljøministeriet således sikre yderligere overvågning i Nordsøen og Skagerrak samt vedrørende ikke-hjemmehørende arter, marint affald, havbundens integritet og undervandsstøj. For en del af den supplerende overvågning gælder, at der mangler grundlæggende viden til at kunne udforme en regelmæssig overvågningsaktivitet på disse områder, hvorfor grundlaget herfor er ved at blive tilvejebragt igennem konkrete undersøgelsesprojekter. Frem til 2020, hvor der skal udarbejdes et nyt samlet havovervågningsprogram efter havstrategidirektivet, vil havovervågningen blive vurderet og justeret i forhold til den nyeste viden.

Anbefalinger fra HELCOM og OSPAR

Spørgsmålets anden del er forstået således, at der spørges til udviklingen og Danmarks efterlevelse af overvågningskravene i HELCOM og OSPAR siden starten af vandmiljøplanens overvågningsprogram i 1987.

I de to regionale havkonventioner er der sket en løbende justering især med hensyn til kvalitetssikring, valg af stoffer, overvågning af biodiversitet og overvågningsstrategier.

Op igennem 1990'erne styrkede HELCOM og OSPAR i samarbejde med det Internationale Havundersøgelseråd, ICES kvaliteten af programmerne. Således blev der udarbejdet kvalitetssikringsprocedurer for prøvetagning og oparbejdning af det indsamlede prøvemateriale. Med vedtagelsen i 1992 af EU's habitatdirektiv kom der i havkonventionerne fokus på beskyttelsen af arternes levesteder og den efterfølgende udpegning af NATURA 2000-netværket på havet, som begyndte i 1995. Havkonventionerne har efterfølgende udarbejdet regionalt koordinerede programmer for overvågning af biodiversitet. Endvidere kom der fokus på miljøfarlige stoffer på grund af 4. Nordsøkonferencens vedtagelse i 1995 af det såkaldte generationsmål om, at der i løbet af 25 år skal opnås en reduktion af udledninger, emissioner og tab af miljøfarlige stoffer til havmiljøet med det endemål, at koncentrationen af miljøfarlige stoffer skal være tæt på de naturlige baggrundsniveauer eller tæt ved nul for menneskeskabte stoffers vedkommende.

I 2000'erne undergik konventionernes programmer yderligere tilpasninger igennem vedtagelse af nye strategier for overvågningen, som blev bygget op omkring princippet om en bæredygtig økosystemforvaltning, herunder som en tilpasning til EU's havstrategidirektiv fra 2008. Til brug for havstrategidirektivets overvågningsprogram er såvel HELCOM som OSPAR ved at udarbejde regionalt koordinerede indikatorer, som konventionslandene kan indarbejde i havstrategidirektivets overvågningsprogram for perioden 2014-2018.

Danmark har tilrettelagt havovervågningen med udgangspunkt i de regionale havkonventioners overvågningsprogrammer, dvs. HELCOMs Cooperative Monitoring in the Baltic Marine Environment, COMBINE og OSPARs Coordinated Environmental Monitoring Programme, CEMP.

For HELCOM-området, som omfatter havet inden for grænsen mellem Skagen og Marstrand, har Rigsrevisionen i sin Beretning til Statsrevisorerne om fiskerikontrollen og miljøovervågningen i Østersøen, januar 2009 konkluderet, at "Miljøministeriet gennemfører miljøovervågningen i Østersøen på en måde, så Danmark lever op til overvågningsforpligtelserne i Helsinki-konventionen, som er nærmere angivet i miljøovervågningsprogrammet COMBINE" og "Miljøministeriet efterlever COMBINE's bestemmelser om frekvens på målestationerne, på trods af at der er sket en reduktion af hyppigheden af målinger i 2007".

For OSPAR-området, som omfatter havet fra grænsen mellem Bælthavet og Kattegat og ud til Atlanterhavet, har Danmark generelt fulgt retningslinjerne i CEMP. Dog har den geografiske dækning ikke omfattet Nordsøen og den åbne del af Skagerrak. Ved udarbejdelsen af det supplerende havovervågningsprogram i forbindelse med havstrategidirektivet er det besluttet at udvide overvågningen i Skagerrak og Nordsøen. I den forbindelse er der i andet halvår af 2014 gennemført 2 overvågningstogter i disse havområder.